

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Оксана Кузьма, Ольга Товт

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС (перша половина ХІХ століття)

Методичний посібник

до практичних занять для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія
спеціалізацією 035.01 Українська мова та література галузі знань
03 Гуманітарні науки філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»

Ужгород 2023

Кузьма О.Ю., Товт О.О. Український літературний процес (перша половина XIX століття). Методичний посібник до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.01 Українська мова та література галузі знань 03 Гуманітарні науки філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 42 с.

Рецензенти

Балла Е.Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури

Ференц Н.С., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури

Відповідальний за випуск

Кузьма О.Ю., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури

*Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 3 від 03 листопада 2023 року)*

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни	5
Програма навчальної дисципліни.....	7
Тематика практичних занять	14
Плани практичних занять	15
Самостійна робота	36
Контрольні питання до екзамену з курсу «Український літературний процес»	38
Література	41

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Український літературний процес**» є осмислення основних тенденцій розвитку національного письменства першої половини XIX століття з урахуванням досягнень сучасного українського літературознавства; вивчення життєвого шляху й творчості ключових представників окресленої доби; прищеплення студентам навичок аналізу різножанрових художніх текстів вказаного періоду.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Український літературний процес**»:

Знання основних тенденцій розвитку української літератури першої половини XIX ст.; умов становлення нової української літератури; особливостей формування родо-жанрової системи нової української літератури; специфіки розвитку провідних стилів першої половини XIX ст.; рис творчої манери ключових письменників періоду.

Уміння аналізувати творчість письменників, що вивчаються в руслі програми дисципліни; виявляти тенденції розвитку нової української літератури; розрізняти особливості стилів даного періоду, а також його родо-жанрової системи; працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), присвяченими дослідженню літератури першої половини XIX ст.; оцінити здобутки українських письменників вказаного періоду з позицій сучасного літературознавства.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: екзамен, модульний контроль, поточні оцінки за знання; усні (письмові) відповіді на практичних заняттях, тестування, презентації, виконання творчих завдань, конспектування науково-критичної літератури.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	практичні (семінарські)	самостійна робота		лекції	практичні (семінарські)	самостійна робота
3-ий семестр					3-ий семестр			
Модуль 1. Становлення і розвиток нової української літератури								
Тема 1. Вступ. Головні тенденції розвитку нової української літератури	9	2	2	5	12	1	2	9
Тема 2. Творчість І.П.Котляревського у контексті становлення нової української літератури	12	3	3	6	10	1		9
Тема 3. Становлення нової української прози і творчість Г.Ф.Квітки-Основ'яненка	12	3	3	6	10	1		9
Тема 4. Український романтизм як естетичний феномен	9	2	2	5	10	1		9
Тема 5-6. Художній світ лірики Л.Боровиковського, А.Метлинського, В.Забіли, М.Петренка	21	5	4	12	20	2		18
Тема 7. Життєвий шлях і творча доля М.Костомарова	9	2	2	5	10	1		9
Тема 8. Нова література в Західній Україні	10	2	2	6	10	1		9
Разом за модуль	82	19	18	45	82	8	2	72
Модуль 2. Розвиток нової української літератури 40 – 60-х рр. XIX ст.								
Тема 9. Життєвий шлях і творча доля Т.Шевченка. Творчість Т.Шевченка у критиці та літературознавстві. Здобутки новітнього шевченковзнавства	9	3	2	4	11	1	1	9

Тема 10. Ранній період творчості Т.Шевченка (1837 – 1843)	11	2	3	6	10	1		9
Тема 11. Головні особливості другого періоду творчості Т.Шевченка (1843-1847)	10	2	2	6	10	1		9
Тема 12. Ідейно-художнє новаторство поем Т.Шевченка «Кавказ», «Сон», «Великий льох», «Єретик», послання «І мертвим, і живим...»	14	3	3	8	11	1		10
Тема 13. Поезія Т.Шевченка періоду заслання (1847 – 1857)	10	2	2	6	10	1		9
Тема 14. Творчість Т.Шевченка останніх років життя (1857 – 1861)	10	2	2	6	10	1		9
Тема 15. Життєвий і творчий шлях, філософський світогляд, суспільно-політичні погляди П.Куліша	7	2	1	4	11	1	1	9
Тема 16. Історичний роман «Чорна рада» П.Куліша: джерела написання, жанрово-стильова своєрідність, проблематика, поетика	12	3	3	6	10	1		9
<i>Разом за модуль</i>	83	19	18	46	83	8	2	73
Разом за семестр	165	38	36	91	165	16	4	145

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Становлення і розвиток нової української літератури

Тема 1. Вступ. Головні тенденції розвитку нової української літератури

Суспільно-політичні умови, освітньо-наукове життя, розвиток мистецтва, журналістики, літературно-естетичної та літературно-критичної думки. Філософські та ідейно-естетичні основи художніх напрямів, течій і стилів (просвітницький реалізм, сентименталізм, преромантизм, романтизм). Традиції бурлеску у новій українській літературі.

Тема 2. Творчість І.П.Котляревського у контексті становлення нової української літератури

І.Котляревський – перший класик нової української літератури, зачинатель нової української драматургії. «Енеїда» – перший твір нового письменства. Історія написання та видання поеми. Західно-європейська травестія поеми Вергілія. Зв'язок «Енеїди» І.Котляревського з українською бурлескною традицією XVIII ст. Народний побут у поемі і сатира на соціальні відносини того часу. Морально-етичні та соціальні проблеми у творі. Художня майстерність І.Котляревського. Прийоми комізму (знижені образи, пародіювання, гіперболізація, різні лексичні шари). Значення мови і віршування «Енеїди» для подальшого розвитку української літератури. «Енеїда» в критиці. Дискусії про творчий метод поеми. Вал.Шевчук про риси бароко в «Енеїді». Питання про «двотекстовість» «Енеїди» (О.Дашкевич, П.Житецький, Б.Лепкий, С.Гординський, М.Яценко, Є.Нахлік). Природа сміху в «Енеїді». Творче й епігонське наслідування бурлескно-травестійної манери І.Котляревського. Поняття «котляревщини». Ідейно-стильові особливості, художня форма драм «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник». Жанр «Наталки Полтавки», тематика, конфлікт, фольклорна основа, народність. Образна система твору, типізація та індивідуалізація образів-персонажів. Роль і функції народної пісні, особливості художньої мови твору. «Наталка Полтавка» в оцінці тогочасної і

сучасної критики. Водевіль І.Котляревського «Москаль-чарівник» (1819). Жанрові особливості (легкий побутовий сюжет, насиченість піснями, танцями, комічні ситуації, щаслива дидактична розв'язка). Зв'язок твору з фольклором. Жартівливе і серйозне у водевілі, художні засоби їх відображення. Успіх «Москаля-чарівника» на сцені. Методичні аспекти вивчення доробку І. Котляревського.

Тема 3. Становлення нової української прози і творчість Г.Ф.Квітки-Основ'яненка

Основні жанри нової української прози. Роль Г.Квітки-Основ'яненка в організації перших українських часописів та альманахів. Синкретизм стилів у прозі Г.Квітки-Основ'яненка (поділ прозового доробку митця на бурлескно-реалістичні та сентиментально-реалістичні твори). Сучасна інтерпретація стильової манери автора. Традиції і новаторство у драматургії письменника («Шельменко – денщик», «Сватання на Гончарівці»). Роль Г.Квітки-Основ'яненка у становленні і розвитку нової української літератури. Методика вивчення прози письменника в школі.

Тема 4. Український романтизм як естетичний феномен

Риси романтизму як художньої системи. Національні особливості українського романтизму. Українська романтична поезія дошевченківського періоду. Естетичні принципи романтизму. Романтизм в українській поезії першої половини ХІХ ст., його основні риси. Нові естетичні принципи романтизму, засновані на засадах патріотизму, народності. Німецька ідеалістична філософія і український романтизм. Розширення стильових, тематичних і жанрових меж національної літератури, єднання її з фольклором. Переклади і переспіви українських поетів-романтиків з інших літератур. Чотири основні тематично-стильові групи творів чи течії в українському романтизмі: фольклорно-побутова, фольклорно-історична, громадянська й психологічно-особистісна. «Харківська школа романтиків», гурток І.Срезневського, його роль у розвитку українського романтизму.

Тема 5-6. Художній світ лірики Л.Боровиковського, А.Метлинського, В.Забіли, М.Петренка

Літературна діяльність *Л.Боровиковського* як першого поета-романтика кінця 20-х – початку 30-х рр. Фольклористична діяльність поета. Тематика балад, використання народнопісенних мотивів та художньо-зображальних засобів у творах Л.Боровиковського. Активне використання українських фольклорно-етнографічних джерел і художніх засобів для створення самобутнього національного твору.

А.Метлинський – діяч харківської групи письменників-романтиків 30 – 40-х рр. XIX ст. Науково-педагогічна діяльність А.Метлинського. Збірка поезій «Думки і пісні та ще дещо». Мотиви поезії: туга за минулим, меланхолійні мрії про повернення старовини, відсутність життєвих перспектив (балади «Степ», «Кладовище», «Козача смерть», «Смерть бандуриста» та ін.). Використання романтичної колористики та символіки. Зв'язок з «готичним» стилем. Соціальні та громадянські мотиви («Старець», «Рідна мова»).

В.Забіла – поет-романтик. Зустрічі з М.Глінкою (вірші В.Забіли «Не щебечи, соловейку...», «Гуде вітер вельми в полі», покладені М.Глінкою на музику (1838). Дружба В.Забіли з Т.Шевченком. Роль альманаху «Ластівка», газети «Черниговские губернские ведомости», журналу «Киевская старина», «Зоря» в популяризації його поетичної творчості. Інтимна лірика В.Забіли («Кохання», «До невірної», «Повіяли вітри буйні», «Голуб» та ін.). Вияв соціальних мотивів у поезіях «Сирота», «Будяк», «Зовсім світ перевернувся», «Маруся»). Щирість вислову, використання народної ритмічної форми та фольклорно-поетичних образів – риси індивідуального стилю лірика В.Забіли. Поетична спадщина В.Забіли в оцінці І.Франка.

М.Петренко – талановитий поет-романтик 30-х рр. XIX ст. Утвердження ним жанру українського романсу. Провідні мотиви поезії – туга за рідним краєм, сирітство, прагнення відмовитися від земної «буденщини» і пізнати красу всесвіту. Цикл поезій «Небо» («Дивлюся на небо», «По небу блакитнім очима

блукаю», «Схилившись на руку»). Романтична лірика М.Петренка в стилі М.Лермонтова, В.Козлова (поезії «Чого ти, козаче...», «Весна», «Як в сумерки вечірній дзвін», цикл поезій «Слов'янськ»). Роль і місце лірики М.Петренка в тогочасному літературному процесі.

Тема 7. Життєвий шлях і творча доля М.Костомарова

Життєвий шлях. Участь у Кирило-Мефодіївському товаристві. «Книга буття українського народу» – перший маніфест української інтелігенції, декларація соціальних і національних прав слов'янських народів. Ідея всеслов'янської єдності. Ідея месіанізму України. М.Костомаров – історик, етнограф і фольклорист. Започаткування «історичної школи» в українській науці. Літературно-критична та публіцистична діяльність на сторінках тогочасної преси.

Поетичні збірки М.Костомарова (Ієремії Галки): «Українські балади» (1839) та «Вітка» (1840). Риси романтизму в цих збірках. Фольклорні теми (балада «Брат з сестрою»), мотиви із давніх літописів («Співець Митуса»), звернення до громадянської лірики («На добраніч», «Пан Шульпіка»), заклик до єднання народів («Діти слави, діти слави!»). Риси індивідуального стилю поета (збагачення поезії новими мотивами, деякі спроби нових розмірів, ритмів). Драматичні твори («Сава Чалий», «Переяславська ніч») – перша спроба в новій українській драматургії змалювати історичні події. Історичні драми російською мовою («Кремуций Корд»).

Тема 8. Нова література в Західній Україні

Громадсько-культурне угруповання «Руська трійця» і діяльність його членів – М.Шашкевича, І.Вагилевича, Я.Головацького. Альманах «Русалка Дністровая»: історична концепція, композиція, зміст, значення. Творчість О. Духновича.

Модуль 2. Розвиток нової української літератури 40 – 60-х рр. XIX ст.

Тема 9. Життєвий шлях і творча доля Т.Шевченка. Творчість Т.Шевченка у критиці та літературознавстві. Здобутки новітнього шевченковзнавства

Значення Т.Шевченка для української і світової літератури. Оцінка творчості тогочасною критикою, журналістикою. Переклади творів Т.Шевченка на мови народів світу. Відгуки зарубіжних критиків і письменників про творчість Т.Шевченка. Т.Шевченко і наша сучасність.

Тема 10. Ранній період творчості Т.Шевченка (1837 – 1843)

«Кобзар» Т.Шевченка 1840 р., його оцінка критиками. Основні мотиви ранньої поезії. Тема ролі поета в житті народу («Думи мої, думи мої...», «Перебендя», «На вічну пам'ять Котляревському», «До Основ'яненка»), туга за батьківщиною, образи героїчного минулого України. Балади фольклорного походження («Причинна», «Тополя», «Утоплена»). Соціально-побутова поема «Катерина». І.Франко про образ Катерини у поемі. Акцент на морально-етичній проблематиці твору у статті І.Світличного «Духовна драма Шевченка». Історичні поеми Т.Шевченка. «Гайдамаки» (1841). Джерела поеми (народні легенди та перекази, історичні матеріали, польська література про гайдамацький рух – С.Гощинський). Епілог – заклик до загальнослов'янського єднання. Жанрові особливості поеми. Мовностилістичне багатство поеми. Драматургія Т.Шевченка. Романтична трагедія «Никита Гайдай» та соціально-побутова драма «Назар Стодоля». Традиції і новаторство Т.Шевченка у цьому жанрі.

Тема 11. Головні особливості другого періоду творчості Т.Шевченка (1843 – 1847)

Подорожі Т.Шевченка на Україну, знайомство з літературним середовищем, учасниками Кирило-Мефодіївського товариства, позиція Т.Шевченка щодо товариства. Лірика 1843 –1847 рр., громадянські мотиви, образ «сім'ї вольної, нової». Культура поетичного вірша, жанрове багатство. Поезія «Три літа». Сатира Т.Шевченка цього часу. Твори «Великий льох», «Холодний Яр», «Розрита могила», «Стоїть в селі Суботові...» Викриття імперської колоніальної політики щодо України. Побутові поеми Т.Шевченка («Сова», «Наймичка»). Образ матері в поезії Т.Шевченка. І.Франко про «Наймичку».

Тема 12. Ідейно-художнє новаторство поем Т.Шевченка «Кавказ», «Сон», «Великий льох», «Єретик», послання «І мертвим, і живим...»

Тематичне багатство сатиричних поем. Інакомовність у поемі «Єретик». Причини звернення письменника до історії іншого народу. Засудження самодержавного ладу у поемі «Сон». Роль умовності й фантастики у творі. Літературні аналогії «Сну». Викриття українського ліберального панства та заповіт нащадкам у посланні «І мертвим, і живим...». Викриття колоніальної політики царату в поемі «Кавказ». Стиль політичної сатири Т.Шевченка (ораторські інтонації, публіцистична структура, політична лексика тощо).

Тема 13. Поезія Т.Шевченка періоду заслання (1847 – 1857)

Цикл поезій «В казематі». Особистісні, громадянські мотиви («Косар», «Рано-вранці новобранці...»), патріотичні мотиви («Не спалося, а ніч як море», «Мені однаково, чи буду...»). Автологічна лірика у циклі («Садок вишневий коло хати»). Різноманітність змісту і форм лірики. Стилзація народних пісень. Глибина філософських узагальнень у медитативній ліриці цього періоду. Засудження тиранії і абсолютизму в поемі «Царі» («Старенька сестро Аполлона...»). Викриття панського свавілля у поемах «Княжна» і «Марина». Образ стихійного бунтівника у поемі «Варнак». Історичні поеми «Чернець» та «Іржавець». Автобіографічні мотиви у ліриці цього періоду. Казахські мотиви..

Тема 14. Творчість Т.Шевченка останніх років життя (1857 – 1861)

Триптих «Доля», «Муза», «Слава» – кредо поета-громадянина. Інакомовність у поемі «Неофіти». Політична сатира поеми «Юродивий». Використання біблійних тем і образів у поемі «Марія». Поезія «Молитва». Поєднання протилежних мотивів. Ідеї «єдиномислія» і «братолюбія». Мрії Т.Шевченка про майбутнє («Ісаія. Глава 35»). Інтимні поезії цього періоду (цикл «Ликері»). Художні особливості творів останнього періоду. Видання «Кобзаря» 1860 р.

Тема 15. Життєвий і творчий шлях, філософський світогляд, суспільно-політичні погляди П.Куліша

Різнобічність таланту П.Куліша (прозаїк, поет, драматург, літературний критик, публіцист, історик літератури, перекладач, фольклорист, редактор, видавець).

Світоглядні засади творчості. Постійні пошуки «нових ідеалів, нових богів і нової віри» (І.Франко). П.Куліш і «Кирило-Мефодіївське братство». П.Куліш – перший український професійний літературний критик. Неординарність художнього світу П.Куліша, значення його творчості в розширенні ідейно-тематичних і жанрових обріїв нової української літератури. Ідейно-художні особливості лірики та драматургії П.Куліша. Художній світ поетових збірок «Досвітки. Думи і поеми», «Хуторна поезія», «Дзвін». Ліро-епічні поеми: джерела написання, європейський контекст, засоби характеротворення. Проблематика і художня своєрідність драматичних творів П.Куліша. Проблема національної та соціальної долі українського народу, його мови і культури у творчості П.Куліша, особливості їх втілення.

Тема 16. Історичний роман «Чорна рада» П.Куліша: джерела написання, жанрово-стильова своєрідність, проблематика, поетика

Жанр історичного роману у доробку письменника. Джерела написання, історія видання «Чорної ради» (1845-1846, 1857). Сюжетно-композиційні особливості твору. Образна система роману «Чорна рада». Стильові ознаки, художня мова роману. Т.Шевченко, І.Франко про «Чорну раду». Ознаки вальтерскоттівського типу роману у творі.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	«Енеїда» І.Котляревського в контексті становлення нової української літератури	3	
2	Г. Квітка-Основ'яненко – фундатор нової української прози	3	
3	Розвиток жанру байки в новій українській літературі	3	
4	Українська поезія доби романтизму: філософсько-естетичні засади, типологія, мотиви, поетика	3	
5	Нова українська драма (твори Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Миколи Костомарова, Тараса Шевченка)	3	2
6	«Руська трійця» і становлення нової української літератури на західноукраїнських землях.	3	
7	Ранній період творчості Тараса Шевченка (1837 – 1843)	3	
8	Творчість Тараса Шевченка періоду «трьох літ» (1843 – 1847)	3	1
9	Поезія Т.Шевченка періоду заслання (1847 – 1857)	3	
10	Останній період творчості Т.Шевченка (1857 – 1861)	3	
11	Біблія в художньому світі Т. Шевченка	3	
12	«Чорна рада» П. Куліша – перший історичний роман в українській літературі	3	1
Разом		36	4

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Практичне заняття № 1

«Енеїда» І.Котляревського у контексті становлення нової української літератури

План

1. «Енеїда» – перший твір нової української літератури. Історія написання і видання твору.
2. Тема, ідея, жанрові особливості поеми.
3. Система образів-персонажів «Енеїди». Засоби характеротворення в поемі.
4. Природа сміху в «Енеїді» (традиції народної сміхової культури, дискусії стосовно природи сміху).
5. Підсумки. Значення «Енеїди» в історії розвитку нової української літератури.

Література

1. Борзенко О. Сентиментальна «провінція»: Нова українська література на етапі становлення. Х., 2006. С. 66–145. Розділ II. Письменник «на перехресті»: (Іван Котляревський і особливості нового етапу літературного життя).
2. Гундорова Т. «Котляревщина»: колоніальний кітч. *Гундорова Т. Кітч і література. Травестії*. К., 2008. С. 92–122.
3. Жулинський М. Міфологема «нового Риму»: Петрарка і Котляревський. *Київ*. 2002. № 9.
4. Коптілов В. І.П.Котляревський – реформатор українського віршування (рима і ритміка «Енеїди»). *Мовознавство*. 1998. № 6.
5. Лімборський І. Творчість Івана Котляревського: Авторська індивідуальність, європейські паралелі, порівняльна поетика. Черкаси, 2010.
6. Махінова А. Деконструкція імперського міфу («Енеїда» Вергілія та «Енеїда» І.Котляревського). *Слово і час*. 2001. № 10.

7. Нахлік Є. Соціальний вимір пекла в «Енеїді» І.Котляревського: джерела та образна семантика. *Слово і час*. 2011. № 9.
8. Неборак В. Перечитана «Енеїда»: Спроба сенсового прочитання «Енеїди» І.Котляревського на тлі зіставлення її з «Енеїдою» Вергілія. Львів, 2001.
9. Павлишин М. Риторика і політика в «Енеїді» Котляревського. *Сучасність*. 1994. № 4. С. 159–168.
10. Сверстюк Є. Іван Котляревський сміється. *Сверстюк Є. На святі надій*. К., 1999. С.253–282.
11. Сивокінь Г. І.Котляревський на тлі сучасної йому європейської думки. *Дивослово*. 2003. № 12.
12. Ставицький Ф. Коментар до «Енеїди» Івана Котляревського та його історія. *Котляревський І. Енеїда*. К., 1989.
13. Ткачук М. Естетична концепція людини в «Енеїді» Івана Котляревського. К., 1995.
14. Ткачук М. Творчість Івана Котляревського: антропологічний та естетичний дискурси. Суми, 2009. 215 с.
15. Шевчук В. «Енеїда» Івана Котляревського в системі літератури українського бароко. *Дивослово*. 1998. № 2, 3.
16. Яценко М. Іван Котляревський (1769–1838). *Історія української літератури XIX століття: У 3 кн*. К., 1995. Кн. 1: Перші десятиріччя XIX ст. С. 68–90.
17. Яценко М. На рубежі літературних епох: «Енеїда» Котляревського і художній прогрес в українській літературі. К., 1977.
18. Яценко Т. Філософсько-освітній концепт В. Шевчука щодо вивчення в школі «Енеїди» І. Котляревського в системі літератури українського бароко. *Волинь-Житомищина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2010. № 20. С. 65–72.

Тексти для прочитання:

«Енеїда» І. Котляревського.

Практичне заняття № 2

Проза Г. Квітки-Основ'яненка у руслі ідейно-художнього оновлення української літератури I половини XIX ст.

План

1. Г.Квітка-Основ'яненко – зачинатель нової української прози. Причини звернення автора до творення прози українською мовою.
2. Загальна характеристика бурлескно-реалістичних творів письменника (проблематика і поетика).
3. Ідейно-художні особливості оповідання «Салдацький патрет».
4. Повість «Конотопська відьма»: сатирична спрямованість, особливості характеротворення.
5. Сентименталізм як ознака стилю повістей «Маруся» і «Сердешна Оксана».
6. Значення прозової спадщини Г.Квітки-Основ'яненка в історії розвитку нової української літератури.

Література

1. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. (від Г.Квітки до прози «Основи»). *Білецький О. Збір. праць: У 5 т. К., 1965. Т.2.*
2. Буторіна Н. Національні мотиви у творчості Г.Квітки-Основ'яненка. *Слово і час. 2005. № 6.*
3. Вільна Я. Історико-літературний феномен критичної інтерпретації творчості Г.Квітки-Основ'яненка: Монографія. К., 2005.
4. Гончар О. «Конотопська відьма»: сучасне прочитання. *Слово і час. 2008. № 5. С.34-40.*
5. Горболіс Л. Народно-національні характери у творах Г.Квітки-Основ'яненка. *Березіль. 1994. № 9–10.*
6. Дорошкевич О. Г.Ф. Квітка-Основ'яненко. *Реалізм і народність української літератури XIX ст. К.: Наукова думка, 1986. С. 11–26.*
7. Задорожна Л. Філософський концепт «Салдацького патрета» Г.Квітки-Основ'яненка. *Українська мова та література. 1998. № 18.*

8. Зеров М. Григорій Квітка-Основ'яненко. *Зеров М. Твори: у 2 т.* К., 1990. Т.2.
9. Зубков С. Григорій Квітка-Основ'яненко. Життя і творчість. К., 1978.
10. Кириченко Ю. Автор, оповідач, читач у структурі художньої прози Г.Квітки-Основ'яненка [Текст] автореферат дис. канд. філол. наук: 10.01.01 / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2012. 20 с.
11. Ковалець Л. Про Квітчину «Сердешну Оксану» і не лише про неї. *Дивослово*. 1998. № 5.
12. Лімборський І. Сентименталізм в українській літературі. К., 1996.
13. Лімборський І. До глибин людської душі (Становлення художнього психологізму в українській літературі). *Слово і час*. 1997. № 9.
14. Лімборський І. Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка: Генеза художньої свідомості, європейський контекст, поетика. Черкаси: Брама Україна, 2007. 107 с.
15. Нахлік Є. Преромантична художня проза. Риси романтизму в прозі Г.Квітки-Основ'яненка. *Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х рр. 19 ст.* К.: Наукова думка, 1988. С. 27–67.
16. Пономаренко О. Християнський аспект твору Г.Квітки-Основ'яненка «Маруся». *Дивослово*. 2007. № 8.
17. Трофименко В. Літературно-естетичні погляди Г. Квітки-Основ'яненка в контексті європейського просвітництва. *Слово і час*. 1997. № 9. С.36-40.
18. Трофименко В. Творчість Г.Ф. Квітки-Основ'яненка і західноєвропейська просвітительська естетика. Суми, 2000.
19. Ушкалов Л. Григорій Квітка-Основ'яненко. Х.: Фоліо, 2012. 120 с.
20. Ятищук О. Побут та звичаї українського народу в творчості Г.Ф.Квітки-Основ'яненка: автореферат дис. канд. іст. наук: 07.00.05. Львів., 2009. 18 с.

Тексти для прочитання:

Г. Квітка-Основ'яненко: «Маруся», «Сердешна Оксана», «Салдацький патрет», «Конотопська відьма».

Практичне заняття № 3
Розвиток жанру байки в українській літературі
першої половини XIX ст.

План

1. Жанр байки у світовій літературній традиції.
2. Особливості жанру байки в українській літературі. Жанрові різновиди байки.
3. Тематичне багатство і художня своєрідність байок П. Гулака-Артемовського.
4. Новаторство байкарської спадщини Є. Гребінки.
5. Байкарський доробок Л. Боровиковського.
6. Підсумки.

Література

1. Бовсунівська Т. Українська бурлескно-травестійна література першої половини XIX ст. (в аспекті функціонування комічного). К., 2006. С.95-103, 136-150.
2. Деркач Б. П.П.Гулак-Артемовський. *Гулак-Артемовський П. Поезії*. К., 1989.
3. Деркач Б., Косяченко В. Жанр байки в українській літературі. *Українська байка*. К., 1983. С.3–27.
4. Задорожна Л. Євген Гребінка: Літературна постать. К., 2000.
5. Зеров М. Аполлог в українській літературі XIX–XX вв. *Зеров М. Українське письменство*. К., 2003. С.918-946.
6. Зеров М. Нове українське письменство. *Зеров М. Українське письменство*. К., 2003. С.54-67, 80-91.
7. Зубков С. Байкар і поет Є.Гребінка. Гребінка Є. Байки. Поезії. К., 1990.
8. Куценко Л. Байка П.Гулака-Артемовського «Пан та Собака» (Національне в соціальному змісті). *Дивослово*. 2003. № 8.
9. Нахлік Є. «З'єдналась правда із брехнею... під іменем приказки...». *Слово і час*. 1994. №8. С.15–19.

10. Хропко П. Біля джерел української реалістичної поезії (10–40-ві роки XIX ст.). К., 1972.

Тексти для прочитання:

П. Гулак-Артемівський: «Пан та Собака», будь-яка байка на вибір («Солопій та Хівря, або горох при дорозі», «Тюхтій та Чванько», «Цікавий і Мовчун», «Лікар і Здоров'я»).

Є. Гребінка: байки «Ведмежий суд», «Будяк да Коноплиночка», «Ячмінь», «Мірошник».

Л. Боровиковський: байки «Суд», «Багатий, бідний», «Моя байка», «Жіночий язичок», «Свій дім – своя воля».

Практичне заняття № 4

Український романтизм як естетичне явище

План

1. Романтизм як явище світового літературного процесу.
2. Національні особливості українського романтизму, його жанрове багатство, тематично-стильові течії.
3. Харківська школа романтиків.
4. Художня своєрідність та ідейний зміст романтичної лірики Л.Боровиковського.
5. Ідейно-стильові особливості поезії А. Метлинського та М. Костомарова.
6. Художній світ лірики В.Забіли та М.Петренка.
7. Підсумки.

Література

1. Айзеншток І. Українські поети-романтики. *Українські поетиромантики 20–40-х років XIX ст.* К., 1986.
2. Арендаренко І. По дорозі й назустріч. Англійська та українська романтичні поезії: порівняльна типологія і поетика. К., 2004.
3. Бовсунівська Т. Двійництво в українському романтизмі. *Всесвіт.* 1997. № 5–6. С. 170–177.

4. Бовсунівська Т. Категорія серця в теорії українського романтизму. *Сучасність*. 1995. № 10. С.90-98.
5. Бовсунівська Т. Тема мовчазного пророка в українському романтизмі. *Дивослово*. 1997. № 3. С.3–8.
6. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму. К., 1998.
7. Віктор Забіла – поет-романтик: До 200-ліття від дня народження. Ніжин, 2009.
8. Геник-Березовська З. Історичний елемент в українській романтичній літературі. *Геник-Березовська З. Грані культури. Бароко, романтизм, модернізм*. К., 2000. С.96–112.
9. Гончар О. Зачарований небом. Романтичний світ М.Петренка – поета ХІХ ст. *Слово і час*. 1997. № 11–12.
10. Дах М. Поетика балади. *Слово і час*. 1998. №12. С.45–48.
11. Зеров М. Три пори українського романтизму. *Зеров М. Твори: У 2 т.* К., 1990. Т.2.
12. Єременко О. Українська балада ХІХ століття (історія жанру). Суми, 2004.
13. Камінчук О. Поетика української романтичної лірики: Проблеми просторової організації поетичного тексту. К., 1998.
14. Комаринець Т. Ідейно-естетичні основи українського романтизму : проблема національного й інтернаціонального / Теофіль Комаринець. Л. : Вища школа, 1983. 223 с.
15. Крижанівський С. Амвросій Могила та Ієремія Галка. *Могила Амвросій. Галка Ієремія. Поезії*. К., 1970.
16. Крижанівський С. Віктор Забіла, поет і літературний герой. *Київська старовина*. 1993. № 6.
17. Крижанівський С. Михайло Петренко: вчора, сьогодні, завтра. *Слово і час*. 1993. № 11.
18. Новик О. Традиція використання барокового мотиву гріха й покари у творчості українських поетів-романтиків. *Слово і час*. 2008. № 2.

19. Пільгук І. Початки романтизму в українській літературі і творчість М.Костомарова. *Пільгук І. У пошуках художньої правди*. К., 1969.
20. Пінчук Ю. Микола Іванович Костомаров. К., 1992.
21. Свириденко О. Романтична парадигма творчої діяльності Амвросія Метлинського: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Свириденко Оксана Михайлівна. Переяслав-Хмельницький, 2002. 192 с.
22. Товт О. Історико-романтична драматургія Миколи Костомарова: Монографія. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. 236 с.: іл.
23. Франко І. Поезії Віктора Забіли. *Франко І. Збір. творів: у 50 т.* К., 1982. Т. 37.
24. Шерех Ю. Інший романтик, інший романтизм. *Шерех Ю. Третя сторожа*. К., 1993. С.32–47.
25. Яценко М. Українська романтична поезія 20-60-х рр. ХІХ ст. *Українські поети-романтики. Поетичні твори*. К.: Наукова думка, 1987.
26. Українські поети-романтики. Поетичні твори. К., 1987.
27. Яблонська Л. Романтизм як спосіб осмислення держави та нації у політико-правових концепціях мислителів Німеччини ХVІІІ–ХІХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2002. 20 с.

Тексти для прочитання й аналізу:

Є. Гребінка: «Човен», «Чорние очи».

Л. Боровиковський: «Маруся», «Бандурист».

В. Забіла: «Гуде вітер вельми в полі», «Повз двір, де мила живе», «Човник», «Соловей».

М. Петренко: «Думи мої», «Небо» («Дивлюсь я на небо...»).

А. Метлинський: «Смерть бандуриста», «Рідна мова», «Що діється на небесах...».

М. Костомаров: «Спить Вкраїна та руїни», «Соловейко», балади «Явір, тополя і береза», «Наталя».

Практичне заняття № 5

Нова українська драма

План

1. Новаторство драматургії І. Котляревського:
 - а) жанрові особливості і характер конфлікту в п'єсах «Наталка Полтавка»;
 - б) стильовий синкретизм «Наталки Полтавки» (риси класицизму, сентименталізму, просвітницького реалізму; дискусії про творчий метод твору);
 - в) образи-персонажі в п'єсі та засоби їх характеротворення.
2. Г. Квітка-Основ'яненко-драматург. Жанрові особливості, тема, ідея комедії «Сватання на Гончарівці», образна система твору.
3. Драматичні твори М. Костомарова – перші зразки історико-романтичної драматургії у новій українській літературі. Ідейно-художні особливості драм «Переяславська ніч» та «Кремуцій Корд».
4. Драма «Назар Стодоля» Т. Шевченка в контексті розвитку української драматургії XIX століття.
5. Підсумки.

Література

1. Гончар О. Природа художнього конфлікту в комедії Г.Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». *Дивослово*. 2003. № 11.
2. Зеров М. Драматичні твори Котляревського. *Зеров М. Твори: У 2 т.* К., 1990. Т.2 або у виданні: *Зеров М. Українське письменство*. К., 2003.
3. Івашків В. Українська романтична драма 30–80-х років XIX ст. К., 1990.
4. Козачок Я. Українська ідея: з вузької стежки на широку дорогу (Художня і науково-публіцистична творчість М. Костомарова): Монографія. К., 2004.
5. Луцький Ю. Драматургія Г.Ф. Квітки-Основ'яненка і театр. К., 1978.
6. Мороз З. Від шкільної драми до комедії: Дослідження. К., 2004.
7. Мороз Л. Драматургія. *Історія української літератури XIX століття: У 2 кн.* / за ред. М.Жулинського. К., 2005. Кн.1. С. 595–616.
8. Назар М. Пісня в драмі-опері І.Котляревського «Наталка Полтавка». *Дивослово*. 1996. № 9. С.46–48.

9. Нахлік Є. Творчість Івана Котляревського. Львів, 1994.
10. Сарапин В. «...По-нашому і про нас писати...»: «Наталка Полтавка» Івана Котляревського як національна художня опозиція до водевілю «Казак-стихотворец» Олександра Шаховського. *Рідний край: Альманах Полтавського державного педагогічного університету*. Полтава, 2009. № 2 (21). С. 124–133.
11. Сарапин В. «Вне Полтавы не могу...»: Топос міста у творчості Івана Котляревського. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*. Бердянськ, 2010. Вип. XXIII. Част. 1. С. 14–25.
12. Смілянська В. Літературна творчість Миколи Костомарова. *Костомаров М. Твори: У 2 т.* К., 1990. Т.1.
13. Сулима М. «Наталка Полтавка» й українська драматургія XVII–XVIII ст. *Київська старовина*. 1998. № 5.
14. Хропко П. Українська драматургія першої половини XIX ст. К., 1972.
15. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12 т. К., 2001-2003. Т.1. Тексти Т.Шевченка, примітки до творів на сайті: <http://izbornyk.org.ua>
16. Яценко М. Минуле проростає в сучасність (Драматургія Миколи Костомарова). *Слово і час*. 1992. № 5.

Тексти для прочитання:

- І. Котляревський: «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник».
- Г. Квітка-Основ'яненко: «Сватання на Гончарівці».
- М. Костомаров: «Переяславська ніч» і «Кремуцій Корд».
- Т. Шевченко: «Назар Стодоля»

Практичне заняття № 6

«Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху і культурно-літературного життя України

План

1. Основні напрями діяльності угруповання «Руська трійця».

2. Композиція, ідейний зміст альманаху «Русалка Дністровая». Значення альманаху для становлення нової української літератури в Західній Україні.
3. Художній світ лірики М. Шашкевича.
4. «Олена» М.Шашкевича як новаторське явище західноукраїнської романтичної прози.
5. Багатогранність творчої діяльності Я.Головацького. Ідейно-стильові особливості лірики поета.
6. Жанр балади у творчості І.Вагилевича.
7. Значення діяльності «Руської трійці» у становленні та розвитку нової української літератури в Західній Україні.

Література

1. Єременко О. Модифікації балади в доробку М.Шашкевича. *Дивослово*. 2000. № 1.
2. Зеров М. Галицьке літературне відродження. *Зеров М. Твори: У 2 т.* К., 1990. Т.2.
3. Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці». К., 1990.
4. Наєнко М. Романтична епоха і друге відродження. Романтизм: [Львівська романтика (Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Микола Устиянович)] / М. Наєнко. *Художня література України. Від міфів до модерної реальності*. К.: Просвіта, 2008. С. 248–255.
5. Нахлік Є. Українська романтична проза 20–60-х років XIX ст. К., 1988.
6. «Русалка Дністрова». Документи і матеріали. К., 1989.
7. «Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху й культури України. К., 1987.
8. Ткачук М. Лірика Маркіяна Шашкевича. Тернопіль, 1999.
9. Франко І. До біографії Івана Вагилевича. *Франко І. Збір. творів: у 50-ти т.* Т.37. К., 1982. С.296–363.
10. Франко І. М.Шашкевич і галицько-руська література. *Там само*. Т.29. С.249–257.

11. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури... *Там само*. Т.41.
12. Шашкевичіана: Маркіян Шашкевич в історії української культури. Тернопіль, 1995.

Тексти для прочитання:

М. Шашкевич: «Слово до читателів руського язика», новела-казка «Олена».

І. Вагилевич: «Мадей», «Жулин і Калина».

Я. Головацький: «Два віночки», «Весна».

МОДУЛЬ 2.
РОЗВИТОК НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
40–60-Х РР. ХІХ СТ.

Практичне заняття № 1
Рання творчість Т.Шевченка

План

1. Ранній період творчості Т. Шевченка: основні мотиви, жанрово-стильова своєрідність (загальна характеристика).
2. «Думи мої, думи мої...» – поетична декларація раннього Т. Шевченка.
3. Жанр балади в ранній поезії Т.Шевченка («Причинна», «Утоплена»).
4. Перебендя як тип романтичного митця (за однойменною поезією автора).
5. Історична тема в поемах Т. Шевченка «Тарасова ніч», «Гамалія». Романтична концепція героя в поемах.
6. Поема «Гайдамаки»:
 - а) джерела написання, ідейний зміст, проблематика;
 - б) сюжетно-композиційні особливості;
 - в) образна система твору;
 - г) художні особливості поеми.
7. Художній світ поеми «Катерина». Образ жінки-покритки у творчості Т.Шевченка.
8. Підсумки.

Література

1. Барабаш Юрій Тарас Шевченко: імператив України: історіо- й націософська парадигма. К., 2004. 181 с.
2. Бовсунівська Тетяна Шевченко і концепція войовничого романтизму. *Дивослово*. 2011. № 3. С. 58–63.
3. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури. *Бойко Ю. Вибрані праці*. К., 1992.
4. Гнатюк М. Поема Т.Шевченка «Гайдамаки». К., 1963.
5. Дзира Я. Запорожці вміли панувати: невідомі джерела Шевченкової поеми «Іван Підкова». *Молодь України*. 1996. 23 травня.
6. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. К. : АТ «Обереги», 1994. 456 с.
7. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація. К., 1998.
8. Клочек Г. Д. Поетика візуальності Тараса Шевченка. К., 2013. 256 с.
9. Маланюк Є. Ранній Шевченко. *Маланюк Є. Книга спостережень*. К., 1995.
10. Нахлік Є. Із спостережень над поемою «Гайдамаки». *Слово і час*. 1998. № 6. С. 10–13.
11. Скоць А. До проблеми періодизації творчості Тараса Шевченка. *Дивослово*. 2006. № 3. С. 58–62.
12. Ткачук М. Наративна оптика поеми Тараса Шевченка «Катерина». *Слово і час*. 2009. № 3.
13. Франко І. Переднє слово: До видання «Перебенді» Т.Г.Шевченка. Львів, 1889. *Франко І. Зібр. тв.: у 50 т. Т.27*. С.285–307.
14. Яременко В. Була колись Гетьманщина: Шевченкова поема «Тарасова ніч». *Сучасність*. 1993. № 4.
15. Яременко Василь. До проблеми історіософії Тараса Шевченка: методологічні підходи. *Слово і час*. 2007. № 3 С. 19–27.
16. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 12 т. К., 2001–2003. Т.1.

Тексти для прочитання:

Т.Шевченко

Балади «Причинна», «Утоплена»

Думки «Тяжко-важко в світі жити...», «Нащо мені чорні брови...»

Поезії «На вічну пам'ять Котляревському», «До Основ'яненка», «Перебендя»,
«Думи мої, думи мої...»

Поеми «Тарасова ніч», «Гамалія», «Гайдамаки», «Катерина»

Практичне заняття № 2

Творчість Т.Шевченка періоду «трьох літ»

План

1. Загальна характеристика другого періоду творчості Т.Шевченка (основні мотиви, жанри, ідейна спрямованість, стильові та композиційні риси).
2. Оцінка національної історії у поезіях «Розрита могила», «Чигирине, Чигирине...», «Холодний Яр», «Стоїть в селі Суботові...».
3. Характер сюжету і композиції поеми «Сон». І.Франко про поему. Роль іронії, гротеску, сатири у творі.
4. Образна система поеми «Сон» і засоби її моделювання (образи оповідача, «царя волі», землячка, царя, цариці, імперії; статус «відсутнього персонажа» – Полуботка та ін.).
5. Ідейний зміст та жанрова своєрідність поеми «Кавказ». Образи-символи у творі. Художня мова поеми.
6. Жанрово-стильові особливості поеми «І мертвим, і живим...». Філософський зміст поеми, її актуальність.
7. Особливості композиції та стилю поеми «Великий льох».
8. Образ жінки-матері у поемі Т.Шевченка «Наймичка». І.Франко про поему.
9. Висновки.

Література

1. Барабаш Ю. Поема-містерія Тараса Шевченка «Великий льох». *Дивослово*. 2001. № 4, 5.
2. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. К., 1991.

3. Дзюба І. «Застукали сердешну волю...»: Шевченків «Кавказ» на тлі непроминального минулого. *Сучасність*. 1995. № 3–4.
4. Забужко О. Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу. К. : Факт, 1997. 194 с.
5. Задорожна С. Свобода людини як філософська основа поеми Шевченка «Сон». Аксіологічний і онтологічний аспекти. *Інтеграція позитиву в творчості Шевченка*. К., 2002.
6. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. К., 1994.
7. Заславський І. Шевченків «Кавказ» як художній феномен. *Дивослово*. 2000. № 2.
8. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація. К., 1998.
9. Кодак М. Поема Тараса Шевченка «Єретик». *Слово і час*. 2004. № 4.
10. Коцюбинська М. Етюди про поезику Шевченка: літературнокритичний нарис. К., 1990.
11. Марко В. Поема Т.Шевченка «І мертвим, і живим...»: Концептуально-стильовий аналіз. *Дивослово*. 1997. № 5–6.
12. Моклиця М. Покритка в творчості Шевченка (Психоаналітична інтерпретація). *Слово і час*. 2000. № 3. С. 8–12.
13. Скоць А. Поема Т.Шевченка «Наймичка». *Дивослово*. 1994. №3.
14. Чамата Н. Жанрово-композиційна організація вірша Т.Шевченка «Три літа». *Слово і час*. 2011. № 9.
15. Шевчук В. «Святий Чигирин». Бачення української історії в поезії Тараса Шевченка. *Шевчук В. Persone verbum (Слово іночасне)*. К., 2002.
16. Франко І. Темне царство. *Франко І. Зібр. творів: у 50 т.* К., 1980. Т.26.
17. Черненко О. Історичне тло створення поеми «Кавказ». *Дивослово*. 2008. № 3.
18. Яременко В. Шевченкова поема «Сон (Комедія)» в аспекті христологічного та історіософського прочитання. *Дивослово*. 2013. № 3. С. 17–22.
19. Яременко В. Тарас Шевченко та Кирило-Мефодіївське братство: долання стереотипів. *Київ. старовина*. 2007. № 2. С. 59–77.

20. Яровий О. Ідея всеслов'янської взаємності на українському ґрунті: концепція Я. Коллара в осмисленні Т. Шевченка. *Слово і час*. 1999. № 1.
21. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 12 т. К., 2001–2003. Т.1.

Тексти для прочитання:

Т.Шевченко

«Три літа», «Розрита могила», «Чигирине, Чигирине...», «Наймичка»; «Заповіт», «Стоїть в селі Суботові...», «Холодний Яр», «За що ми любимо Богдана?..».

«Сон («У всякого своя доля...»), «Кавказ», «Великий льох», «І мертвим, і живим...».

Практичне заняття № 3

Поезія Т. Шевченка періоду заслання

План

1. Основні мотиви, жанрова та стильова своєрідність «невольничої» лірики Т. Шевченка.
2. Ідейно-художнє новаторство циклу «В казематі».
3. Ідейний зміст, композиція, образна система поеми «Москалева криниця». Відмінність образно-стильової системи двох редакцій твору (1847; 1857). Сучасне прочитання поеми.
4. Історична тема у поемах «Іржавець», «Чернець». Художня інтерпретація образу Палія у ліриці поетів-романтиків («Палій» Л. Боровиковського, «Палій» В. Забіли) та Шевченковій поемі «Чернець».
5. Лірика періоду заслання як новий етап художньої творчості Т. Шевченка.

Література

1. Барабаш Ю. «Людей і Господа любить» (Любов як ментальнай поетична константа творчості Т.Шевченка). *Слово і час*. 2007. № 3.
2. Возняк Н. Семен Палій у фольклорі та в поемі Тараса Шевченка «Палій». *Дивослово*. 2001. № 5.
3. Івакін Ю. Поезія Т.Шевченка періоду заслання. К., 1984.

4. Ключек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація. К., 1998.
5. Коцюбинська М. Етюди про поетику Шевченка. К., 1990.
6. Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка. К., 1994.
7. Мовчанюк В. Медитативна лірика Т.Шевченка. К., 1993.
8. Плющ Л. Екзод Т.Шевченка: Навколо «Москалевої криниці». К., 2001.
9. Розумний Я. «Москалева криниця» примруженим оком. *Слово і час*. 1991. № 1.
10. Ткаченко О. Шевченкові елегії часів неволі. *Слово і час*. 2002. № 3.
11. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 12 т. К., 2001–2003. Т.1.

Тексти для прочитання:

Т. Шевченко

Цикл «В казематі», поеми «Чернець», «Іржавець», «Москалева криниця»; «Сон (Гори мої високії...)', «Полякам», «Один у другого питаєм», «П.С.», «І виріс я на чужині», «У тієї Катерини...», «І широку долину...», «Заступила чорна хмара», «Лічу в неволі дні і ночі...».

Практичне заняття № 4

Останній період творчості Т. Шевченка (1857-1861)

План

1. Творчість останніх років життя (основні мотиви, образні доміанти, художні особливості).
2. Ліричний триптих «Доля», «Муза», «Слава»: ідейно-художні особливості, поетика.
3. Філософські візії Шевченка у поезіях «Я не нездужаю, нівроку...», «І Архімед, і Галілей...», «Минули літа молодії...», «Чи не покинуть нам, небого?..».
4. Ідейно-стильові параметри та образний світ поем «Неофіти» та «Юродивий».
5. Висновки.

Література

1. Бондар Л. Шевченкові присвяти. *Слово і час*. 2009. № 3.
2. Генералюк Л. Код образотворчого мистецтва у слові Шевченка: колористика. *Слово і час*. 2013. № 2. С. 3–13.
3. Коцюбинська М. Етюди про поезику Шевченка. К., 1990.
4. Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка. К., 1994.
5. Марко В. Наближення до Шевченка (Аналітичні етюди). *Дивослово*. 2012. № 5 (662). С. 44–48.
6. Наливайко Д. Стиль поезії Шевченка. *Слово і час*. 2007. № № 1, 2.
7. Пахаренко В. Генеза Шевченкової етики. *Дивослово*. 2013. № 5. С. 36–39.
8. Пастух Т. Останнє поетичне слово Шевченка. *Слово і час*. 2004. № 3.
9. Харчук Р. Поетичний краєвид Тараса Шевченка: значення і сенс. *Слово і час*. 2013. № 1. С. 46–52.
10. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 12 т. К., 2001–2003. Т.1.

Тексти для прочитання:

Т. Шевченко

Поеми «Неофіти», «Марія», «Юродивий», триптих «Доля», «Муза», «Слава»; «Сон (На панщині пшеницю жала...)», «Я не нездужаю, нівроку...», «Марку Вовчку», «Якби то ти, Богдане п'яний», «Світе ясний! Світе тихий!..», «І Архімед, і Галілей...», «О люди! Люди небораки...», «Чи не покинуть нам, небого?..».

Практичне заняття № 5

Біблія у художньому світі Т.Шевченка

План

1. Релігія як одне з джерел світогляду Т.Шевченка. Бог у сприйнятті поета.
2. Історико-культурний контекст циклу «Давидові псалми».
3. Біблійні образи та мотиви у поезіях «Ісаія. Глава 35», «Осія. Глава XIV», «Подражаніє XI псалму», «Подражаніє Іезекиїлю».
4. Підсумки.

Література

1. Бовсунівська Т. Молитва як літературний жанр: Роль Т. Шевченка в романтичному жанротворенні. *Дивослово*. 2003. № 7. С. 3–8.
2. Грибан Г. Біблійні мотиви і пророцтво майбутнього утворчості Тараса Шевченка. *Волинь-Житомищина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Житомир, 2010. № 21. С. 36–41.
3. Даниленко І. Давидова арфа й Тарасова кобза: про «Давидові псалми» Т.Шевченка. *Слово і час*. 2007. № 5.
4. Домашовець В. Псалми Давидові в поетичних творах Т.Шевченка. *Дивослово*. 1997. № 3.
5. Євшан М. Релігія Шевченка. *Євшан М. Критика; Літературознавство; Естетика*. К., 1998.
6. Пахаренко Василь Генеза Шевченкової етики. *Дивослово*. 2013. № 5. С. 36–39.
7. Плющ Л. Християнська філософія Т.Шевченка. *Сучасність*. 1997. № 3.
8. Росовецький С. Агіографія християнська в літературній творчості Шевченка. *Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка*. К. : Наукова думка, 2008. С. 321–342.
9. Скоць А. Любов, біль, гнів поета: Тарас Шевченко «Осія. Глава XIV (Подражаніє)». *Дивослово*. 2004. № 5.
10. Франко І. Шевченкова «Марія». *Франко І. Зібр.творів: у 50 т.* К., 1981. Т.30.
11. Яременко В. «Як понесе з України...» (Непроминальна символіка Шевченкового «Заповіту»: Християнський та історіософський шари). *Сучасність*. 2002. № 6.
12. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 12 т. К., 2001–2003. Т.1.

Тексти для прочитання:

Т. Шевченко

Цикл «Давидові псалми», «Ісаія. Глава 35», «Осія. Глава XIV», «Подражаніє XI псалму», «Подражаніє Іезекиїлю», «Молитва».

Практичне заняття № 6
Історичний роман «Чорна рада» П.Куліша.
Особливості «малої» прози письменника
(«Орися», «Гордовита пара»)

План

1. Життєвий шлях і творча доля П.Куліша. Світоглядні засади творчості митця.
2. Жанр історичного роману в доробку письменника. Джерела написання, історія видання «Чорної ради».
3. Сюжетно-композиційні особливості твору. Вальтерскоттівська романна модель.
4. Образна система роману «Чорна рада», засоби характеротворення.
5. Поетика романтизму в «Чорній раді».
6. Жанрові особливості, проблематика «малої» прози П.Куліша.
7. Ідейний зміст, художня своєрідність оповідання «Дівоче серце» і «Гордовита пара».
8. Внесок П. Куліша у розвиток українського письменства ХІХ ст.

Література

1. Бетко І. Філософська поезія П.Куліша. *Філософська і соціологічна думка*. 1994. № 11–12. С.110–120.
2. Вертій О. Народна поетична творчість і національно-культурне відродження України: Місце українського фольклору в культурологічній концепції П.Куліша. *Народна творчість та етнографія*. 1994. № 4. С. 47–57.
3. Вороний М. Пантелеймон Куліш. *Вороний М. Твори*. К., 1989.
4. Грушевський М. Біля джерел національно-культурного відродження України: етнопсихологічні та соціально-традиційні підоснови творчості П.Куліша. *Народна творчість та етнографія*. 1997. № 4. С.8–28.
5. Гуляк А. Становлення українського історичного роману. К., 1997.

6. Девдюк І. Англійська література у творчій діяльності П.Куліша (переклади, критичне сприйняття, творче засвоєння): автореферат дис. канд. філол. наук. К., 1999. 20 с.
7. Жулинський М. У праці каторжній, в трагічній самоті. Куліш П. Твори: У 2 т. К., 1989. Т.1.
8. Зеров М. Куліш: «Чорна рада». *Зеров М. Твори: У 2 т.* К., 1990. Т.2.
9. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: У 2 т. К., 2007. Т.1: Життя П.Куліша. 461 с. Т.2: Світогляд і творчість П.Куліша. 462 с.

Тексти для прочитання:

П. Куліш: «Чорна рада», оповідання «Орися», «Гордовита пара»

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Конспект основних положень ключових теоретичних праць із курсу: 1. Борзенко О. Сентиментальна «провінція»: Нова українська література на етапі становлення. Харків, 2006. С. 66–145. Розділ II. Письменник «на перехресті»: (Іван Котляревський і особливості нового етапу літературного життя). 2. Лімборський І. Сентименталізм / Історія української літератури XIX ст.: у 2 кн. / за ред. М.Жулинського. Київ, 2005. Кн.1. С.204-229. 3. Франко І. Темне царство URL: https://www.ifranko.name/uk/HistLit/1881/TemneCarstvo.html 4. Шевчук В. «Енеїда» Івана Котляревського в системі літератури українського бароко Дивослово. 1998. № 2, 3. 5. Яценко М. Філософські й ідейно-естетичні основи художніх напрямів і течій / Історія української літератури XIX ст.: у 2 кн. / за ред. М.Жулинського. Київ, 2005. Кн.1. С.88-126. 6. Яценко М. Українська романтична поезія 20–60-х рр. XIX ст. Українські поети-романтики. Київ, 1987 (вступна стаття).	10	20
2	Ведення читацького щоденника (за творами для обов'язкового прочитання)	22	35
3	Підготувати ментальну карту на тему «Сентименталізм як основа стилю повісті «Маруся» Г.Квітки-Основ'яненка». Скористайтесь матеріалами за покликаннями: https://osvitoria.media/experience/bery-j-robby-mind-maps/ http://savchenkoop.blogspot.com/p/blog-page_63.html http://g2cvukrmova.blogspot.com/p/mind-map.html	10	20
4	Опрацювання джерел із методики вивчення творчості письменників першої половини XIX ст. Марко В. Наближення до Тараса Шевченка / Марко В. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. С. 53-71.	16	15
5	Опрацювати матеріал про життєвий шлях і творчу долю Олександра Духновича. Ознайомитися із книгою О.Гавроша «Загадковий Духнович» (2013).	10	20

6	Переглянути відеоматеріали про доробок письменників першої половини XIX ст. <i>Про Т.Шевченка:</i> Фільми «Таємниці генія Шевченка», «Тарас. Повернення»; <i>про П.Куліша:</i> Розмова із Іриною Фаріон про П.Куліша у програмі «Велич особистості».	8	15
7	Підготувати інтелект-карту за романом «Чорна рада» за пропонованим зразком: https://vseosvita.ua/library/intelekt-karta-opornij-konspekt-z-temi-pantelejmon-kulis-roman-corna-rada-zagalna-harakteristika-142070.html	15	20
	Разом	91	145

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ «УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС»

1. Головні тенденції розвитку української літератури перших десятиріч XIX ст.
2. «Енеїда» – перший твір нової української літератури. Історія написання та видання твору.
3. Тема, ідея, жанрові особливості поеми «Енеїда» І. Котляревського.
4. Образи Енея і троянців у поемі «Енеїда» І. Котляревського.
5. Стильовий синкретизм поеми І. Котляревського «Енеїда».
6. Жанрові особливості, характер драматичного конфлікту у п'єсі «Наталка Полтавка» І. Котляревського.
7. Новаторство І. Котляревського-драматурга.
8. Система образів-персонажів п'єси «Наталка Полтавка» І. Котляревського.
9. Загальна характеристика бурлескно-реалістичних творів Г. Квітки-Основ'яненка. Ідейний зміст оповідання «Салдацький патрет».
10. Особливості сентиментально-реалістичних творів Г. Квітки-Основ'яненка («Маруся», «Сердешна Оксана»).
11. Сатирична спрямованість повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Конотопська відьма».
12. Жанр, проблематика, образна система п'єси Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці».
13. Творчість П. Гулака-Артемівського (поезії, байки).
14. Новаторство байкарської спадщини Є. Гребінки.
15. Байкарський доробок Л. Боровиковського.
16. Національні особливості українського романтизму, його жанрове багатство, тематично-стильові течії.
17. Харківська школа романтиків.
18. Художня своєрідність та ідейний зміст романтичної лірики Л. Боровиковського.
19. Ідейно-стильові особливості поезії А. Метлинського.
20. Художній світ лірики В. Забіли.
21. Головні мотиви та поетика лірики М. Петренка.
22. Жанр балади в українській літературі першої половини XIX століття (твори Л. Боровиковського, М. Костомарова, Т. Шевченка).
23. Художній світ поезії М. Костомарова.
24. Драматичні твори М. Костомарова – перші зразки історико-романтичної драматургії у новій українській літературі («Переяславська ніч», «Кремуцій Корд»).

25. Значення діяльності «Руської трійці» у становленні та розвитку нової української літератури в Західній Україні. Основні напрями діяльності угруповання.
26. Композиція, зміст альманаху «Русалка Дністровая». Значення альманаху для становлення нової української літератури в Західній Україні.
27. Творчість М.Шашкевича.
28. Художній світ О.Духновича.
29. Творчість Т. Шевченка у критиці та літературознавстві.
30. Роль І. Франка у дослідженні творчості Т.Шевченка.
31. Сучасні трактування художнього доробку Т. Шевченка.
32. Ранній період творчості Т. Шевченка: основні мотиви, жанрово-стильова своєрідність (загальна характеристика).
33. Жанр балади у ранній творчості Т. Шевченка («Причинна», «Утоплена»).
34. Концепція образу Перебенді в однойменному творі поета.
35. Історична тема у поемах Т. Шевченка «Тарасова ніч», «Гамалія». Романтична концепція героя у поемах.
36. Джерела написання, ідейний зміст, проблематика поеми Т. Шевченка «Гайдамаки».
37. Образна система, художні особливості поеми Т. Шевченка «Гайдамаки».
38. Проблематика та художня своєрідність поеми «Катерина» Т. Шевченка.
39. Загальна характеристика другого періоду творчості Т. Шевченка (основні мотиви, жанрово-стильові особливості, художня мова).
40. Оцінка національної історії у поезіях «Розрита могила», «Чигирине, Чигирине...», «Холодний Яр», «Стоїть в селі Суботові...» Т. Шевченка.
41. Характер сюжету і композиції поеми Т. Шевченка «Сон». І. Франко про поему.
42. Образна система поеми «Сон» Т. Шевченка і засоби її моделювання.
43. Ідейно-тематична спрямованість поеми «Кавказ». Образи-символи у творі.
44. Жанрово-стильові особливості поеми «І мертвим, і живим...». Філософський зміст поеми, її актуальність.
45. Особливості композиції та стилю поеми «Великий льох».
46. Образ жінки-матері у поемі Т. Шевченка «Наймичка». І. Франко про поему.
47. Поема «Єретик» Т. Шевченка. Героїчні і сатиричні елементи поеми.
48. «Назар Стодоля» Т. Шевченка в контексті розвитку української драматургії ХІХ століття.
49. Основні мотиви, жанрова та стильова своєрідність «невольничої» лірики Т. Шевченка.
50. Ідейно-художнє новаторство циклу Т. Шевченка «В казематі».

51. Ідейний зміст, композиція, образна система поеми «Москалева криниця» Т. Шевченка.
52. Творчість останніх років життя Т. Шевченка (основні мотиви, образні домінанти, художні особливості).
53. Ліричний триптих Т. Шевченка «Доля», «Муза», «Слава»: ідейно-художні особливості.
54. Ідейно-стильові параметри, образний світ поеми «Неофіти».
55. Еволюція образу матері в творчості Т. Шевченка (на матеріалі поем «Катерина», «Наймичка», «Неофіти»).
56. Історико-культурний контекст циклу Т. Шевченка «Давидові псалми».
57. Біблійні образи та мотиви у поезіях «Ісаія. Глава 35», «Осія. Глава XIV», «Подражаніє XI псалму», «Подражаніє Іезекиїлю».
58. Поема Т. Шевченка «Марія»: особливості переосмислення євангельського сюжету, поетика твору.
59. Життєвий шлях і творча доля П. Куліша.
60. Жанр історичного роману у доробку П. Куліша. Джерела написання, історія видання «Чорної ради».
61. Сюжетно-композиційні особливості роману П. Куліша «Чорна рада».
62. Образна система роману «Чорна рада» П. Куліша.
63. Стильові ознаки, художня мова роману «Чорна рада» П. Куліша.
64. Художнє осмислення історії України в романі «Чорна рада» П. Куліша.
65. «Мала» проза П. Куліша (оповідання «Орися», «Гордовита пара»).
66. Композиційні та стильові ознаки оповідань П. Куліша «Орися», «Гордовита пара».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів, 2002.
2. Барабаш Ю. Просторінь Шевченкового Слова. Київ, 2011.
3. Барабаш Ю. Тарас Шевченко: Імператив України: Історіо- й націософська парадигми. Київ, 2004.
4. Бовсунівська Т. Історія української естетики першої половини ХІХ ст. Київ, 2001.
5. Борзенко О. Сентиментальна “провінція” (Нова українська література на етапі становлення). Харків, 2006.
6. Волинь філологічна: Текст і контекст: Творчість Левка Боровиковського в контексті слов’янського романтизму. Луцьк, 2007. Вип. 2.
7. Гром’як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ ст.) Тернопіль, 1999.
8. Жулинський М. Слово і доля: Українські письменники ХІХ – ХХ ст.: Навчальний посібник. К., 2002.
9. Жулинський М. Українська література: творці і твори: учням, абітурієнтам, студентам, учителям. Київ: Либідь, 2011.
10. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури. Київ, 2006.
11. Зеров М. Українське письменство. Київ, 2003.
12. Історія української літератури ХІХ століття: у 2 кн. / за ред. М.Жулинського. Київ, 2005. Кн.1.
13. Історія української літератури ХІХ ст.: у 3 кн. / за ред. М.Яценка. Київ, 1996, 1997. Кн.1-2.
14. Історія української літератури (Перші десятиріччя ХІХ століття) / за ред. П.Хропка. Київ, 1992.
15. Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: у 3 кн. / за ред. П.Федченка. Київ, 1996. Кн.1
16. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Литаври, 2001.

17. Лімборський І. Європейське та українське Просвітництво – незавершений проект? Реінтерпретація канону і спроба компаративного аналізу літературних парадигм: Монографія. Черкаси, 2006.
18. Літературознавчий словник-довідник. Київ, 2006.
19. Наєнко М. Художня література України. Від міфів до модерної реальності. Київ, 2008.
20. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: у 2 т. Київ, 2007. Т.1-2.
21. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років XIX ст. Київ, 1981.
22. Пахаренко В. Українська поетика. Черкаси, 2009.
23. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль: ТНПУ, 2007.
24. Товт О. Історико-романтична драматургія Миколи Костомарова: Монографія. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. 236 с.: іл.
25. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі. Київ, 2012. 312 с.
26. Яценко Т. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ: Пед. думка, 2016. 360 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка. URL: <https://www.biblioteka.uz.ua/>
2. Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>
3. Наукова бібліотека УжНУ. URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Репозитарій УжНУ. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>